

římského, ve spojení s mnoha jinými knížaty, vévody, velmoži, hrabaty, pány a rytíři z různých částí světa za králem anglickým, aby ho nepřátelsky napadli. Tento král položil před jejich příchodem svůj tábor u slavného města Paříže, v naději, že bude moci nad francouzským králem, jenž prý zabral proti spravedlnosti některá jeho území, zvítězit. Avšak když řečený český král s ostatními přišel králi francouzskému na pomoc, anglický král se obával jejich síly a dal se náhle se svými lidmi na útěk. Za rychlého ústupu během následující noci zanechal pro chvat mnoho potravin a opustil mnoho jiných užitečných věcí a nádobí. Potom na radu českého krále jali se král francouzský a všechna knížata a vévodové vojsko anglického krále pronásledovat. Ten již bezpečně přešel velkou řeku, přes níž jen zřídka bylo lze nalézt přechod. Řeka však byla pro blízkost moře v poledne zmenšena, a tak byl tehdy brod nalezen.¹⁰⁰

♦ Když to uslyšel francouzský král, chtěl se vrátit domů, ale král český nikterak nechtěl ustoupit, ledaže by je pronásledoval za hranice Francouzského království. Se souhlasem francouzského krále tedy postupovali společně za králem anglickým. Konečně se zmíněný anglický král odebral do bezpečných míst mezi údolí a háje a očekával jejich příchod.¹⁰¹ A to učinil proto, že měl menší vojsko. Ve vojsku řečených králů připadalo totiž deset nebo více ozbrojenců na jednoho z Angličanů. Když to francouzský král zpozoroval, řekl svým knížatům: „Nesvedeme bitvu s našimi nepřáteli, dokud neustoupí z těchto bezpečných a opevněných míst,“ k čemuž český král nikterak nechtěl dát souhlas. Potom, když se již vojska střetla, český král se svým synem, zvoleným králem římským, se statečně dali do boje a ovládli bitevní šik.

♦ Avšak je známo, že výsledek válek je často pochybný. Když byli přemnozí střelami sraženi a zabiti, většina Francouzů se obrátila na útěk a dala záminku k útěku mnoha jiným. Když pak šlechtici Českého království viděli, že nastane nebezpečí života, radili králi, aby s nimi z bitvy odešel. On odpověděl, že nespáchá takový zločin na své slávě, a neočerní proto svou pověst,

naopak jim přikázal, aby ho vedli tam, kde nastala větší válečná vřava a třeskot zbraní. Jeden z urozených Českého království mu odpověděl: „My vás povedeme tam, odkud se již s vámi nevrátíme.“ A když to učinili, král český, žel, s mnoha knížaty, pány a rytíři z různých částí světa padl a byl zabit, zatímco jeho syn, jasný kníže Karel, stěží vyvázl živ. Zůstalo s ním jen malé vojsko. Ten, jak tvrdí věrohodná zpráva, byl v bitvě před otcem a z nebezpečí ho zachránil a milostivě zachoval nikoli útěk ani jiná zvláštní příčina, ale milost Boží.¹⁰²

♦ Potom anglický král se svými šlechtici upřímně oplakal a dal s poctou pohřbít českého krále a jiná knížata, která padla v boji.

Třináct set čtyřicet šest [byl podvečer svatého Rufa] zahynul český král, ach běda, a odešel navždy.

Bolest způsobil našim, dav nepřítel smál se. Král tento srhával k sobě jak magnet: byl rázný, dbalý vždy práva, vládny a odvážný muž a tělesně zdatný a silný, chytrý jakož i moudrý a vladař byl nesmírně štědrý.

Bez jedné čtvrtiny roku dožil se šestatřiceti, dobře vládl a zemi se postaral o dobro míru.

Laskavý Ježíši Kriste, ach smiluj se nad jeho duši; v čemkoli prohrěšil se, když třímá královské žezlo, nechat Tvé umučení je, Kriste, mu vrcholným lékem — nechat mu poskytne spásu a přidruží k těm, co jsou v nebi.

♦ Léta Páně 1348 pan Karel, slavný král římský, pohnut horlivou láskou k Bohu a veden vřelou náklonností k bližnímu, v touze zvětšit dobro státu a chvályhodně povznést České království dosáhl od pana papeže různých milostí, které jsou obsaženy v následujícím textu.

KAPITOLA XXII.

O USPOŘÁDÁNÍ A ZŘÍZENÍ OBECNÉHO UČENÍ V KRÁLOVSTVÍ ČESKÉM

♦ „Kliment, biskup, služebník služebníků Božích. Na věčnou té věci paměť!

biskupové münsterský, verdunský, metský a lutýšský. 97 • Složení poselstva do Avignonu určil Karel 30. září 1346. Dne 5. listopadu předstoupil arcibiskup Arnošt z Pardubic před papeže a ve vzletném projevu požádal o souhlas s Karlovou volbou, na nějž papež příští den ve veřejném slavnostním zasedání konzistoře

odpověděl. Srov. *Kronika Beneše Krabice z Weitmile*, s. 223. 98 • Tato kapitola není v úvodním přehledu kapitoly druhé redakce třetí knihy kroniky ohlášena. 99 • Den sv. Rufa slaven obecně 27. srpna, jen v Čechách zvláště v průběhu 13. století 26. srpna. 100 • Obě vojska proti sobě stanula na dolním toku řeky Sommy, kde anglický král

Eduard III., jemuž hrozilo, že bude zatlačen do chudé pobřežní oblasti, nalezl 24. srpna pod Abbeville, kde se již značně projevuje mořský příliv, brod na místě zvaném Blanchetaque; tam mohlo za odlivu jeho vojsko přejít. 101 • Anglické vojsko zaujalo obranné postavení nedaleko vsi Crécy (Kresčaku). Přímo nad ní k severu směrem na Vadicourt se zdvihal

plochý hřbet, dělící od sebe údolíčka dvou potoků Anthie a Maye, který na jih i východ chránil srázný výstup, a v týlu pak několik lesíků. 102 • Podrobné vyličení památné bitvy u Kresčaku podává JOSEF ŠUSTA, *České dějiny* II/3, s. 496–512.

♦ Darem božského zřízení, ač s nedostatečnými zásluhami, jsouc postaveni na stráž nejvyšší apoštolské důstojnosti, obracíme zrak svěřené nám obezřetnosti, jakožto pastýř všeobecného stáda Páně, ke všem krajům našich věrných, pokud nám nebesa dovolují, a s radostí a vděčně prokazujeme přízeň i při vhodné příležitosti poskytujeme pomoc těmto věrným, když zatouží po literním vzdělání, skrze něž se šíří uctívání jména Božího a jeho katolické víry, pěstuje se spravedlnost, a věci, jak veřejné, tak soukromé, s prospěchem se daří, i mnozí se veškerý blahobyť lidského pokolení. ♦ A tak nedávno ze strany nejdražšího našeho v Kristu syna Karla, vznešeného krále římského, bylo nám vyloženo, kterak v dědičném království jeho Českém a v mnohých jiných královstvích, krajínách a zemích, v pomezích tohoto království ležících, není obecného učení, jehož by v oněch končinách velice bylo zapotřebí. ♦ A že hlavní město Praha, v středu tohoto království a v nejzdravějším místě položená i navštěvovaná národy z rozmanitých končin a v životních potřebách bohatá, ke zřízení takového obecného učení byla by velmi příhodná, když už od jistého času v ní bylo učení partikulární. My, považující neobyčejnou oddanost a čistotu víry, kterou jak sám Karel a jeho předchůdci, králové čeští, tak obyvatelé téhož království osvědčili vůči svaté církvi římské, a oni všichni, král Karel i obyvatelé, stále osvědčují, horlivou touhou jsme vedeni k tomu, aby ono království, jež božská dobrotivost obdarila množstvím lidu i dostatkem všech věcí, bylo oplodněno úrodou vzdělání a aby v něm, tak jako jsou tam doly na zlato a stříbro, tak aby v něm byl důl znamenitých věd, jenž by vydával muže v radách obezřelé, vyrovnané ozdobou ctností a vzdělané v rozmanitých oborech náboženského bádání. Nechtě je tam pramen vláhu skýtající, z jehož hojnosti čerpali by všichni, kdo hodlají vniknouti do skutečnosti literního vzdělání. ♦ Když jsme tedy toto vše rozmyslným zkoumáním uvážili a zvláště rozkošnost zmíněného města, dychtíce otcovským zanícením přispěti k obecnému prospěchu a k pohodě netoliko napřed zmíněných obyvatel tohoto království a krajín kolem něho se rozkládajících,

ale také jiných, kteří z rozmanitých končin světa k tomuto městu se budou hrnouti, naklonění jsouc prosbám řečeného krále, podle úradku s našimi bratřími, z apoštolské pravomoci ustanovujeme, aby ve zmíněném již městě Praze na věčné časy budoucí kvetlo obecné učení v kterémkoli dovoleném oboru. ♦ A aby učitelé i studenti tam užívali a těšili se všem výsadám, svobodám i vyjmutím z obecného práva, které poskytnuty byly doktorům, učitelům a studentům, meškajícím na obecném učení vůbec. A dále, aby ti, kdo časem dosáhnou perly vědy na té fakultě, na které studovali, a budou žádati za povolení učitelství, aby jiné mohli vzdělávati, i za čest a hodnost misterství, byli od mistrů nebo místra té fakulty, na níž zkouška se bude konati, představeni arcibiskupu pražskému, jenž toho času bude, a týž arcibiskup, když byl svolal doktory a mistry, na té které fakultě řádně působící, nechtě je ve věcech, které se požadují od těch, kdo mají býti vyzdviženi ke cti doktorské neb misterské, dá svědomitě zkoušeti, podle způsobu a obyčeje, jak se v těch případech na obecných učeních zachovává, a nechtě jim pak uděli, budou-li shledáni dostatečnými a způsobilými, takovému povolení učitelství a čest a hodnost misterskou.

♦ Oni pak, kdo na témž učení zmíněného města budou zkoušeni a schváleni a obdrží povolení učitelské a čest či titul misterství, jak již zmíněno, budou míti nadále plnou moc a svobodnou působilost, bez jakékoli zkoušky neb schválení, působiti a učiti, jak v městě výše zmíněném, tak kdekoli jinde, aniž by jim byla překážkou statuta a zvyklosti, schválená apoštolskou neb jinou pravomocí či jim se protivící, jak v řečeném městě neb v kterémkoli jiném místě či na obecných učeních, na nichž by chtěli působiti neb učiti.

♦ Nikomu tudíž z lidí vůbec nebudíž dovoleno tuto listinu našeho ustanovení porušiti neb jemu s nerozvážnou smělostí na odpor se stavěti. Jestliže by však někdo se toho opovážil, nechtě ví, že propadne hněvu všemohoucího Boha a svatých Petra a Pavla, apoštolů jeho. ♦ Dáno v Avignoně, dne 26. ledna, v pátém roce našeho pontifikátu [tj. roku 1347].¹⁰³